

Juryrapport NGS Gemalenpluim 2016

De Gemalenpluim werd in 2016 voor de tweede jaar toegekend door de Nederlandse Gemalenstichting (NGS).

De jury bestond uit Peter Nijhof (algemeen adviseur, voorzitter), Jef Landman (bestuurslid) en Kees Tak (bouwkundig adviseur).

Werkwijze

Uit een groslijst van mogelijk in aanmerking komende gemalen heeft de jury een selectie gemaakt van vijf gemalen, waarvan twee gemalen wel zijn beoordeeld maar zijn doorgeschoven naar de toekomst, omdat deze ten tijde van de jurybeoordeling, zomer 2016, (nog) niet gereed waren. Dit betreft:

.Dieselgemaal De Vereeniging, Leidschendam (eigenaar Stibom)

Het gebouw is uitwendig gerestaureerd, maar de bemalingsinstallatie is nog niet gereed

.Gemaal Lynden, Badhoevedorp (BOEi)

Het voormalige stoomketelgebouw is gerestaureerd en herbestemd tot restaurant, maar het grootste deel van het rijksmonumentale complex met de beschermde motoren en pompen wacht nog op toekomstige herbestemming

Bevindingen

Jaarlijks kent de NGS de Gemalenpluim toe aan in beginsel twee gemalen in de Categorieën Waterschappen en Overige eigenaren.

Categorie Overige eigenaren

De Gemalenpluim 2016 in deze categorie is toegekend aan:

Stichting Waterschapserfgoed (Friesland)

`wegens de sobere restauratie van het buiten gebruik gestelde, maar maalvaardige elektrisch gemaal annex woonhuis (1882) van de Makkumer – en Parregaastermeerpolder te Makkum’.

Categorie Waterschappen

De jury kon in deze categorie geen keuze maken tussen twee gemalen, te weten Gemaal Stadwijck te Amsterdam en boezemgemaal mr. P.A. Pijnacker Hordijk te Gouda. Het eerste is een kleinschalig gemaal, het tweede een groot gemaal, maar beide waterschappen hebben bij de restauratie vanuit dezelfde intentie gehandeld: een evenwichtige balans tussen functionaliteit en cultuurhistorie.

Met deze dubbele Gemalenpluim worden medewerkers en besturen die zich hiervoor binnen beide waterschappen hebben ingezet, gewaardeerd voor hun inspanningen.

Beide Gemalenpluimen zijn aldus toegekend aan:

Waterschap Amstel, Gooi en vecht

`wegens de zorgvuldige restauratie en technische aanpassing van het elektrisch Gemaal Stadwijck (1923) te Amsterdam, in plaats van sloop en bouw van een nieuw gemaal op een andere plek’.

Hoogheemraadschap van Rijnland

`wegens de complexe, technische modernisering en restauratie van het rijksmonumentale boezemgemaal mr. P.A. Pijnacker Hordijk (1935) te Gouda, met behoud van één van de drie dieselmotoren’.

Aldus vastgesteld door het bestuur van de Nederlandse Gemalenstichting (NGS).

Bijlage: Nadere motivering van de nominaties door de jury

Gemaal Makkumer- en Parregaastermeerpolder te Makkum

Het gemaal is eind 2007 door het Wetterskip Fryslân overgedragen aan de Stichting Waterschapserfgoed. Het gemaal is niet meer actief in het waterbeheer, maar is wel maalvaardig en kan bij nood worden ingezet door de bewoner van de ingebouwde voormalige machinistenwoning.

Bij de sobere restauratie van het gebouw in 2015-2016, afgesloten in september 2016 stond bouwkundig herstel voorop. Uitgangspunt voor dit groot onderhoud was handhaving en herstel van het bestaande, vernieuwing alleen waar noodzakelijk. Het gehele dakbeschot is vernieuwd en geïsoleerd, goten vervangen. Alleen aangetaste bakstenen en houtwerk zijn vervangen, schilder- en voegwerk is alleen uitgevoerd waar technisch noodzakelijk. De keermuren van de waterinlaat moesten daarentegen worden vernieuwd.

De in pandige bemalinginstallatie is buiten de restauratie gebleven omdat deze in een goede, operationele staat verkeert. Ook het interieur van de woning is buiten de restauratie gebleven.

Het verhoogd gelegen gemaal is een landschappelijk markeringspunt, dat door de restauratie weer een sieraad voor de omgeving is geworden.

Gemaal Stadwijck te Amsterdam

Rond 2010 verkeerde het gemaalgebouw in vervallen staat. Er werd een waterhuishoudkundig en kostenonderzoek ingesteld en daar kwam als voorkeur uit de bouw van een nieuw gemaal op een andere plek. Echter door de monumentale status en na een meer gedegen onderzoek is uiteindelijk gekozen voor restauratie van het bestaande gemaal. Vanwege klachten van buurtbewoners is in overleg met hen gekozen voor een passende krooshekreiniger waarbij het monumentale gebouw goed zichtbaar blijft en er nauwelijks geluidsoverlast meer is. Het gebouw met veel houtwerk is geheel in de oorspronkelijke staat gerestaureerd. Beschadigd metselwerk is hersteld en het karakteristieke geknikte plafond onder de kap is vernieuwd en behouden.

Bijzonder is het marmeren wandpaneel met meters en bedieningsapparatuur, niet meer in gebruik maar wel gehandhaafd. De elektromotoren zijn vervangen, maar de leren riemaandrijving en de originele centrifugaalpomp zijn gehandhaafd.

Het terrein van het gemaal is afgezet met een effectief en zeker niet storend hekwerk. Het gemaal is vanaf de Amstel goed zichtbaar. Hekwerk, deuren en kroosreiniger zijn in donkergroen uitgevoerd, passend bij de parkachtige omgeving van het gemaal.

Al met al is de jury van oordeel dat de restauratie op zorgvuldige en voorbeeldige wijze is uitgevoerd.

Gemaal Pijnacker Hordijk te Gouda

Het gemaal staat vrij in een omgeving waar de functie van het waterbeheer duidelijk afleesbaar is. Het gebouw staat haaks op de waterloop en vormt zo de grens tussen hoog en laag water.

Tijdens de toelichting bij het bezoek van de jury werd duidelijk dat de omgang met een cultuurhistorisch object geen dagelijkse bezigheid was. Toch is op een zeer gedreven manier gezocht de noodzakelijk nieuwe pompen zodanig in te brengen dat de oude techniek met de pompen zichtbaar is gebleven, zonder het gebouw geweld aan te doen. Het behoud van één van de drie dieselmotoren is een bijzondere prestatie. De combinatie tussen oude en nieuwe techniek is als “pomplijn” tot buiten herkenbaar gemaakt. Ook is aandacht besteed aan het handhaven van oude onderdelen, zoals b.v. de olietanks, die voor nieuwe functionele eisen zijn ingericht.

De in het gebouw aangebrachte aanpassingen t.b.v. het nieuwe functioneren, zijn zorgvuldig ontworpen en uitgevoerd. Bij de aanpassingen en herstelwerkzaamheden aan de buitenzijde is weliswaar zorgvuldig tewerk gegaan, maar tonen hier en daar een tekort aan restauratie expertise.
